

Hnízdění luňáka červeného (*Milvus milvus*) na Moravskotřebovsku v roce 2020

*First proven breeding case of Red Kite (Milvus milvus) in district
of Svitavy in 2020*

Jiří MACH

Dimitrova 29, 568 02 Svitavy; e-mail: ma@gy.svitavy.cz

ÚVOD

Luňák červený (*Milvus milvus*) je druh dravce s evropským typem rozšíření. Převážnou část areálu obývá luňák červený evropský, *Milvus milvus milvus* (Linnaeus, 1758). Jediná další subspecie, luňák červený kapverdský, *Milvus milvus fasciicauda* (Hartert, 1914) je endemitem Kapverdských ostrovů a je pravděpodobně hybridního původu (HUDEC & ŠTASTNÝ 2005), konkrétně se jedná o ustáleného křížence místních populací luňáka červeného s luňákem hnědým, *Milvus migrans migrans* (Boddaert, 1783).

Výskyt luňáka červeného je soustředěn na západní a střední Evropu s těžišťem populace v Německu, dále pak ve Španělsku a Francii (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2020). Celková populační velikost v Evropě byla v roce 2015 odhadována na 25 200–33 400 jedinců (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2015). Podle RAKA (2013) tvořilo v roce 2012 v České republice (ČR) hnízdní populaci přibližně 175 párů, s nejvyššími počty v severních Čechách na Českolipsku, Liberecku a Děčínsku, a pak na jihomoravském Břeclavsku, přičemž uváděn je pozitivní vývojový územní i populační trend. V současné době (D. Rak *in litt.*) může na našem území hnízdit 200–250 párů, většina u nás hnízdících ptáků zimuje v severním Španělsku a jižní Francii. Ojedinelé tahové shromaždiště a zimoviště u nás, na kterém se zdržuje od zimy 1994/1994 až 150 luňáků červených, se nachází v Ptačí oblasti Soutok-Tvrdonicko na Břeclavsku. Celkově je na jižní Moravě šest lokalit, na kterých zimuje přibližně 400 luňáků (D. Horal *in litt.*).

Luňák červený na našem území osídluje fragmentovanou krajinu nížin až pahorkatin, se střídáním spíše listnatých lesů, polí, luk a pastvin. Při postupné rekolonizaci našeho území (od poloviny 70. let 20. století) se rozšířil zejména v západních a severozápadních Čechách, také v některých partiích středních a jižních Čech nebo Českomoravské vrchoviny (ŠTASTNÝ *et al.* 2006).

Podle údajů z mapování pro Atlas hnízdního rozšíření ptáků v období 2014–2017 se plošné rozšíření luňáka červeného výrazně nezměnilo. Z tohoto hnízdního mapování vyplývá, že nebylo registrováno žádné hnízdění na území Pardubického kraje, přestože v hnízdní době byli luňáci i zde pozorováni (ČSO & ČZU 2017). Oblastí, ze kterých by se mohli luňáci do jižní části východních Čech šířit, by mohlo být Polabí. Zmiňována jsou z posledních let např. hnízdění na Novobydžovsku (KADAVA & VRÁNA 2015, 2017). Podrobněji pak v této části sousedního Královéhradeckého kraje situaci hodnotí KADAVA *et al.* (2011). O hnízdištích se často z ochrannářských důvodů informace příliš nepublikují. O jednom z mála prokázaných se zmiňuje z let 2010 a 2011 u Kunětic na

Pardubicku ČESÁK (2011, 2012). ČESÁK (2011) také uvádí myšlenku, že v roce 2011 jde pravděpodobně o první úspěšné vyhnízdění tohoto druhu na území Pardubického kraje. Další případná prokázaná hnízdění v tomto území v posledních letech budou pravděpodobně ojedinělá (RAK 2017).

V oblasti Svitavska se luňáci červení objevují v posledních letech na jarním průtahu s počátkem většinou v první dekádě března. Záznamy z hnízdní doby na různých lokalitách jsou spíše ojedinělé. Zvýšená frekvence výskytu pak probíhá od začátku srpna až do druhé poloviny září, kdy se také objevují luňáci i v počtech o více jedincích díky polním pracím při sklizních i po nich. V roce 2018 bylo mimořádně pozorováno u Svitav v tomto období společně 9–11 luňáků v časovém rozptýlu jednoho měsíce. Nejpozdější zastížení na Svitavsku pak pochází z 10. 10. 2017 u Radiměře (databáze vlastních pozorování).

VLASTNÍ POZOROVÁNÍ A DISKUSE

Dne 14. 5. 2020 mě oslovil D. Rak s podezřením na hnízdní chování telemetricky sledovaného luňáka červeného na Moravskotřebovsku. Tento jedinec dostal GPS–GSM vysílačku firmy Anitra 13. 6. 2019 jako mládě na hnízdě na Mladoboleslavsku (Středočeský kraj) v rámci evropského LIFE projektu „Eurokite“ (LIFE 18) jako jedno ze tří mláďat. Jedinec, který byl na základě pohybu a chování na hnízdišti, určený jako samice, zimoval ve Francouzském středohoří nedaleko pohoří Cantal a 22. 2. 2020 se objevil na území ČR v oblasti Českého lesa. Koncem února na dva dny přeletěl do Opolského vojvodství ve slezském Polsku, od 27. 2. 2020 se začal zdržovat v hnízdní oblasti na Moravskotřebovsku ve východní části Pardubického kraje (přesná poloha hnízda je z důvodu ochrany utajena). Od počátku března se vyskytoval na vybraném hnízdišti (kvadrát 6165) již prakticky nepřetržitě. Lokalita se nachází ve vzdálenosti přibližně 150 km jihovýchodním směrem od místa vylíhnutí luňáka. Potravní zálety v době hnízdění, v paprscitých směrech od hnízda, obvykle nepřesahovaly tři kilometry. Jen výjimečně se nejdlejší hranice pohybu nacházela ve vzdálenosti do 10 km.

Poprvé jsem hnízdní lokalitu navštívil 17. 5. 2020. Během 90 minut jsem se s luňákem nesetkal, ale na místě zadaných souřadnic jsem zaregistroval na jednom ze smrků ztepilých (*Picea abies*) hnízdo, odpovídající hnízdu většího dravce. Hnízdo se nacházelo v blízkosti kmene stromu v horní třetině koruny asi 30 m vysokého stromu, prakticky v okrajové části menšího pásovitého lesního porostu se šířkou 180 m mezi poli, kde byly pěstovány především obiloviny a pícniny. Oblast je součástí poměrně úzké terénní sníženiny (10 km) v nadmořské výšce 400 m n. m., kde převládají polní kultury s roztroušenými menšími lesními plochami. Při této návštěvě jsem žádný pohyb ze vzdálenosti asi 20 m od paty kmene hnízdního stromu na hnízdě nezaregistroval.

Při kontrole 2. 6. 2020 jsem během dvou hodin v okolí hnízdiště pozoroval dva luňáky (jeden z nich měl vysílačku) při shánění potravy i při pohybu v blízkosti hnízda. Při návštěvě 5. 7. 2020 jsem na hnízdě pozoroval dvě přibližně měsíc stará mláďata se zbytky prachového peří na hlavě, patrně v dobré kondici (obr. 1). Během mé prohlídky hnízdiště ze země, která netrvala déle než 30 minut, jsem provedl fotodokumentaci a nahrál pomocí fotoaparátu videosekvenci mláďat na hnízdě. Pod hnízdem byly v tu

dobu četné stopy trusu. Ještě před mým příchodem k lesnímu porostu jsem zaznamenal ze vzdálenosti asi 200 m od lesního kraje, že dospělec značený vysílačkou z hnízdiště odlétal.

Údaje z vysílačky ukazovaly stálou přítomnost luňáka na hnízdišti a v jeho okolí ještě v polovině měsíce září. Přestože přímý doklad o úspěšném vyvedení mlád'at z hnízda chybí, tyto informace naznačují, že hnízdění bylo úspěšné. Vhodnou potravní nabídku pro hnízdící luňáky červené po celou dobu hnízdění zajišťovalo především sečení a sklízení okolních polních kultur. Atraktivní potravní stanoviště byly zejména porosty pícnin, travin a obilovin. Podle D. Raka (*in litt.*) není hnízdění luňáků ve druhém roce života běžným jevem, přičemž je zajímavé, že k němu v roce 2020 došlo v rámci sledování značených luňáků v několika případech.

SOUHRN

V roce 2020 bylo zjištěno první prokázané, pravděpodobně úspěšné, hnízdění luňáka červeného (*Milvus milvus*) na Moravskotřebovsku. V hnízdním páru byla jednoletá samice značená jako mládě na hnízdě na Mladoboleslavsku vysílačkou značky Anitra v rámci projektu „Eurokite“. Při červnových a červencových kontrolách se na hnízdě nacházela dvě mlád'ata. Neobvyklostí tohoto zahnízdění je nejen mládí hnízdící samice, ale také to, že jde o jedno z mála známých hnízdění druhu v Pardubickém kraji a první dokumentované v okrese Svitavy.

Obr. 1: Jedno ze dvou mlád'at luňáka červeného (*Milvus milvus*) na prvním nalezeném hnízdě tohoto druhu na Svitavsku, 5. 7. 2020, okolí Moravské Třebové. Foto: J. Mach.

Fig. 1: Red Kite (*Milvus milvus*) chick on first recorded nest of this species in district of Svitavy, 5th July 2020. Photo by J. Mach.

SUMMARY

This paper describes first proven breeding case of Red Kite (Milvus milvus) in district of Svitavy (grid no. 6165) in 2020. Breeding female was tagged by GPS-GSM logger Anitra as chick on nest in district of Mladá Boleslav in 2019 (Central Bohemian region, 150 km distance from breeding site in 2020). On 5th July two approximately 30 days old nestlings were found at nest on Spruce in small mixed wood surrounded by fields near town of Moravská Třebová. This breeding was probably successful.

PODĚKOVÁNÍ

Za rady, připomínky a informace, ze kterých jsem čerpal při zpracování rukopisu a za koordinaci při sledování hnízda luňáka, děkuji Dušanu Rakovi. Dále děkuji recenzentovi mého příspěvku, Liboru Prausovi a Davidu Horalovi.

LITERATURA

- BIRDLIFE INTERNATIONAL 2015: *European Red List of Birds 2015* – *Milvus Milvus (Red Kite)*. Dostupné na http://datazone.birdlife.org/userfiles/file/Species/erlob/supplementarypdfs/22695072_milvus_milvus.pdf. Naposledy navštíveno 2. 8. 2020.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL 2020: *Archived 2020 topic: Red Kite (Milvus milvus) – re-classify from Near Threatened to Least Concern*. Dostupné na <https://globally-threatened-bird-forums.birdlife.org/2020/03/red-kite-milvus-milvus-reclassify-from-near-threatened-to-least-concern/>. Naposledy navštíveno 2. 8. 2020.
- ČESÁK J. 2011: Nové hnízdiště luňáka červeného (*Milvus milvus*) v Pardubickém kraji. *Panurus* 20: 115–116.
- ČESÁK J. 2012: Ptáci přírodní rezervace Baroch v letech 2001–2011. *Panurus* 21: 3–52.
- ČSO 2020: *Birds.cz – pozorování ptáků*. Dostupné na <http://www.birds.cz/avif>. Naposledy navštíveno 26. 7. 2020
- ČSO & ČZU 2017: *Průběžné výsledky Atlasu hnízdního rozšíření ptáků ČR 2014–2017*. Dostupné na https://birds.cz/avif/atlas_sq_alloc.php. Naposledy navštíveno 26. 7. 2020.
- HUDEC K. & ŠTASTNÝ K. (eds) 2005: *Fauna ČR, Ptáci 2/I*, Academia, Praha.
- KADAVA L., HOLUB A., POŘÍZ J., BARTONÍČEK J. & ZAJÍC J. 2011: Avifauna Novobydžovska a Chlumecka. *Panurus* 20: 105–182.
- KADAVA L. & VRÁNA J. 2015: Ornitologická pozorování. *Panurus* 24: 69–106.
- KADAVA L. & VRÁNA J. 2017: Ornitologická pozorování. *Panurus* 26: 79–105.
- LIFE 18: *Life Eurokite Project*. Dostupné na <https://www.life-eurokite.eu/en/projects/eurokite.html>. Naposledy navštíveno 28. 8. 2020.
- RAK D. 2013: Luňák červený (*Milvus milvus*). *Zpravodaj Skupiny pro ochranu a výzkum dravců a sov při ČSO* 13: 36–38.
- RAK D. 2017: Luňák červený (*Milvus milvus*). *Zpravodaj Skupiny pro ochranu a výzkum dravců a sov při ČSO* 17: 11–13.
- ŠTASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. 2006: *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003*. Aventinum, Praha.